

Становище от член на научно жури
за придобиване на образователна и научна степен „доктор”
по програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)
в Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Изготвил становището: Доц. д-р Ивайло Михайлов Михайлов, хабилитиран по научна специалност 05.02.05 „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас.

Основание за представяне на становището: участие в състава на научно жури по защита на дисертационен труд съгласно Заповед № 1050/01 декември 2022 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Автор на дисертационния труд: докторант Рая Бисерова Драгоева (d010219218), редовна форма на обучение по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси) към катедра „Финанси и кредит“ в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Тема на дисертационния труд: „Финансов анализ на търговските банки в България в условията на следкризисно възстановяване“.

Научен ръководител: Доц. д-р Людмил Боянов Кръстев, член на катедра „Финанси и кредит“ в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертацията се състои от увод, три глави, заключение, списък на цитираната литература, списък с авторските публикации, свързани с темата на дисертационния труд и справка за съответствие с националните изисквания по ППЗРАСРБ. Във въвеждението е представена актуалността на избраната тема, която се определя от значимостта и ключовата роля на банките в съвременната икономика. Последователно са посочени целта, задачите и предмета на изследването. Изследователската теза гласи, че *„банковият сектор в България остава стабилен дори в условията на множествени кризи, благодарение на формираните капиталови буфери и адекватно управлявани балансови позиции, в съответствие с националната и европейската регулаторна рамка“*.

Разработката включва 197 стр. основен текст, 39 фигури и 16 таблици. Броят на използваните литературни източници е 268 (в т.ч. нормативни актове и интернет източници), от които 120 на български език и 148 чуждестранни. Прави добро впечатление, че по-голямата част от препратките са към съвременни източници (62% от цитираните източници са от последните 10 год.). Смятам, че литературата е ползвана добросъвестно и коректно, като това е заявено и от автора с представена декларация за оригиналност на дисертационния труд.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Актуалността се аргументира с ключовата роля на банките в съвременната икономика и предизвикателствата за идентифициране и управление на рисковете, които съпътстват дейността им. Прочитът на дисертацията ми дава основание да твърдя, че познанията на автора по изследваната проблематика са на добро ниво. Безспорно

темата е актуална от изследователска гледна точка и е с подчертана практическа приложимост.

Първа глава е посветена на причините за възникване на кризи в банковия сектор. Хронологично авторът проследява появата и развитието на банките и банковото дело и извежда на преден план ролята на кредитните институции в съвременната финансова система. Акцентът е поставен върху кризите в банковия сектор, като за целта авторът разглежда основните фактори, детерминиращи неустойчивост на системата, и на основата на извършен теоретичен преглед описва причинно-следствени връзки в отделните фази на бизнес цикъла. В края на главата са представени изводи от направеното проучване.

Във *втора глава* се разглежда същността и ролята на финансовия анализ за оценка на банковата дейност. Представени са основните показатели за оценка на капиталовата достатъчност, за оценка качеството на банковите активи, показатели за измерване на ликвидността и показатели за оценка на печалбата и рентабилността. Въз основа на данни на БНБ е направен преглед на основните показатели на банковия сектор в условията на криза (2007–2008 г.).

В *трета глава* докторант Рая Драгоева прави финансов анализ на търговските банки в България за периода на следкризисното възстановяване. На преден план се извеждат мотивите за консолидация на банковия сектор в контекста на хипотезите за ефективност. Разгледана е законовата уредба, регламентираща сливанията и придобиванията в страната. Въз основа на модифициран CAMEL модел е направен анализ на търговските банки в България. Главата приключва с изводи и насоки за бъдещо развитие на банковата дейност в България.

Избраните от докторанта методи за провеждане на изследването са: сравнителен анализ, исторически метод, индуктивен метод, прилагане на рангова класификация. Смятам, че съответстват на поставената цел и произтичащите от нея задачи.

Авторефератът отразява цялостно и прецизно структурата и съдържанието на научния труд. В него са резюмирани основните теоретични постановки, научни тези и постигнатите резултати, съдържащи се в дисертационния труд. В структурно отношение той е съставен от шест части: обща характеристика на дисертационния труд, основно съдържание и синтезирано изложение на отделните глави, справка за приносите и списък с публикациите, справка за съответствие с националните изисквания по ППЗРАСРБ и приложена декларация за оригиналност и достоверност на дисертационния труд. Езикът е достъпен и ясен и отговаря на академичните изисквания за подобни научни разработки.

Списъкът с публикации по темата на дисертационния труд включва шест заглавия – три статии и три доклада, един от които е на английски език. Публикациите отразяват части от дисертацията и пряко кореспондират с направеното изследване. В научната продукция докторант Рая Драгоева е едноличен автор. Публикационната активност е достатъчна за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Съгласно ППЗРАСРБ минималният брой точки е 30, а представената продукция носи 60 точки.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

В изследването се съдържат три научни и научно-приложни приноси, които биха могли да се обобщят по следния начин:

Първо, направен е критичен анализ на нормативната база, касаеща банковата дейност в България, и е потвърдено влиянието ѝ върху финансовата стабилност.

Второ, предложен е нов подход за измерване финансовото представяне на банките с помощта на модел, който допълва индикаторите на системата CAMEL.

Трето, формулирани са насоки за подобряване кредитната дейност на банките в следните три направления: разширяване на дигитализацията, климатичните рискове и рискът, свързан с нарастването на необслужваните кредити.

IV. Критични бележки и въпроси по дисертационния труд

В работата на докторанта са налице и някои пропуски и слабости.

1. На стр. 151-153 липсва регресионното уравнение. Редно е с теоретичната обосновка на анализа да се посочи източникът на данни и периодът, който обхваща изследването.

2. Приносните моменти са формулирани много общо и звучат неясно. Например „...направен е изчерпателен критичен анализ на актуалните нормативни регулации, касаещи банковата дейност в България и е потвърдено позитивното им влияние върху запазване финансова стабилност....“. Критичният анализ предполага да се „тества системата“ с алтернативни на сегашните нормативни регулации при различни сценарии и на тази база да се потвърди или отхвърли хипотезата за „позитивното им влияние върху запазване финансова стабилност“. Давайте си сметка какъв е обемът на „актуалните нормативни регулации, касаещи банковата дейност в България“! Навярно ще се съгласите, че няма как в рамките на това изследване да се постигне такъв резултат.

При прочита на дисертационния труд възникнаха следните въпроси:

1. Какви са последиците за икономиката от влошаване на капиталовата адекватност на банките по време на рецесия?

2. Защо в условията на паричен съвет ролята на централната банка като кредитор от последна инстанция е ограничена?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Предоставеният ми за становище дисертационен труд на тема „*Финансов анализ на търговските банки в България в условията на следкризисно възстановяване*“ отговаря по обем и качество на изискванията за докторска дисертация. Докторантът е постигнал целите на своето изследване.

С оглед на изложените аргументи давам положителна оценка на дисертационния труд и призовавам научното жури да гласува положително за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на **Рая Бисерова Драгоева** по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“.

Дата: 4 януари 2023 г.

Изготвил становището:

Доц. д-р Ивайло Михайлов